

Συνθετώ φράσεις και προτάσεις

3. Κατηγορούμενα του ρήματος: Δίνουν μια **ιδιότητα** στο υποκείμενο και ακολουθούν πάντα ένα συνδετικό ρήμα (βλ. ενότητα 10.1 Γ).

Ο Γιάννης είναι **σπουδαίος επιστήμονας**.

Τι **ιδιότητα** έχει ο Γιάννης; Σπουδαίος επιστήμονας.

Η Σοφία έγινε **τραγουδίστρια**.

Τι **ιδιότητα** έχει η Σοφία; Τραγουδίστρια.

Συνδετικά Ρήματα:

*είμαι, γίνομαι, φαίνομαι,
εκλέγομαι, λέγομαι κ.ά.*

Το κατηγορούμενο έχει την ίδια πτώση με την Ονοματική Φράση που προσδιορίζει.

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Το υποκείμενο, το αντικείμενο και το κατηγορούμενο δε χωρίζονται ποτέ με κόμμα από το ρήμα.

Η Σοφία χτενίζεται.

Φάγαμε φακές.

Ο Νίκος έγινε δάσκαλος.

Β. Ρηματική Φράση

Εγώ δεν **τολμώ να πιστέψω** στα μάτια μου. Παγωμένος από έκπληξη, **χάνω** πολύτιμο χρόνο. Δεν **είμαι** σίγουρος πώς **πρέπει να αντιδράσω**. **Να περιμένω** τον φιλάρακο μου τον Κοψονούρη, όπως **είχαμε συμφωνήσει**, ή **να πάρω** από πίσω τους κακοποιούς; Από τη μια η **πεινασμένη** κοιλίτσα μου, από την άλλη ένας **συνάδελφος** που **έχει** την ανάγκη

μου. **Διστάζω** κάνα δυο δευτερόλεπτα, αλλά το **παίρνω** απόφαση. **Δίνω** ένα σάλτο και **αρχίζω να τρέχω** με όλη μου τη δύναμη πίσω από τη μοτοσικλέτα. Άδικος κόπος. Όσο και **να τρέχω**, η μοτοσικλέτα τρέχει ακόμα γρηγορότερα και σε λίγο **χάνεται** από τα μάτια μου στο βάθος του σκοτεινού δρόμου.

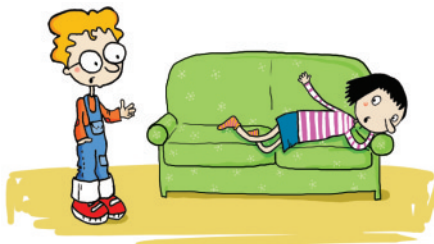
Ευγένιος Τριβιζάς,

Η τελευταία μαύρη γάτα

Το ρήμα είναι το πιο βασικό στοιχείο της πρότασης. Βρίσκεται παντού! Χωρίς ρήμα και Ρηματική Φράση, πρόταση δεν υπάρχει. Μάλιστα, μερικές φορές όλη η πρόταση είναι ένα ρήμα:

- Τι κάνεις εκεί; **Κοιμάσαι;**
- Όχι.
- Τότε;
- **Ξεκουράζομαι. Σκέφτομαι. Ησυχάζω.** Αρκετά με τις φωνές σου.

Ε, στις περιπτώσεις αυτές καταλαβαίνουμε ποιο είναι το υποκείμενο από την κατάληξη του ρήματος: π.χ.

Κοιμάσαι → **εσύ**
Σκέφτομαι → **εγώ**

1. Ένα μόνο ρήμα αμετάβατο

Κοιμάμαι.
Τρέχω.

Τι μπορεί λοιπόν να περιέχει η ρηματική φράση;

2. Ένα ρήμα μεταβατικό και αντικείμενο

Παίζω μπάλα.
Βλέπω τηλεόραση.

3. Ένα ρήμα μεταβατικό με δύο αντικείμενα

Χαρίσαμε του Νίκου/στον Νίκο ένα βιβλίο.

Όταν το ρήμα έχει δύο αντικείμενα λέγεται **δίπτωτο**. Το ένα αντικείμενο τότε λέγεται **άμεσο** και το άλλο **έμμεσο** (βλ. ενότητα 10).

Έχω τα μάτια μου δεκατέσσερα, γιατί το αντικείμενο ενός ρήματος δεν είναι πάντα μια Ονοματική Φράση. Μπορεί να είναι και μια ολόκληρη πρόταση...

Η δασκάλα νόμιζε [ότι τα παιδιά δεν είχαν καταλάβει την άσκηση].

4. Ένα ρήμα συνδετικό και το κατηγορούμενο

Είμαι σίγουρος.

Γ. Προθετική Φράση

Από το πρωί, ο χιονιάς έχει δημιουργήσει μεγάλα προβλήματα σε όσους κινούνται στο οδικό δίκτυο της χώρας. Η ανακοίνωση του υπουργείου **για τους συγγενείς των εγκλωβισμένων** άφησε να εννοηθεί ότι πολλοί συνάνθρωποί μας θα έμεναν μέσα στα χιόνια και τις επόμενες ώρες, **παρά τις προσπάθειες των συνεργείων διάσωσης.**

Οι προθέσεις (βλ. ενότητα 13) συνδυάζονται με Ονοματικές Φράσεις και μας δίνουν Προθετικές Φράσεις:

από το πρωί
για τους συγγενείς των εγκλωβισμένων
παρά τις προσπάθειες των συνεργείων

Οι φράσεις αυτές παίζουν τον ρόλο του προσδιορισμού, δηλαδή δεν είναι απαραίτητα συστατικά της πρότασής μας, όπως είναι π.χ. το υποκείμενο και το ρήμα, αλλά μας δίνουν παραπάνω πληροφορίες ή κάνουν πιο σαφή τον λόγο μας:

Από το πρωί, ο χιονιάς έχει δημιουργήσει μεγάλα προβλήματα.
Ονοματική Φράση – Υποκείμενο Ρηματική Φράση

Οι Προθετικές Φράσεις που αποτελούνται από επίρρημα + πρόθεση + ονοματική φράση λέγονται **Σύνθετες Προθετικές Φράσεις** (βλ. και ενότητα 13.1).

Μέσα_(επίρρημα) από_(πρόθεση) [το παλιό σπίτι]_(ονοματική φράση)
 Πέρα_(επίρρημα) από_(πρόθεση) [τη φαντασία μας]_(ονοματική φράση)
 Πάνω_(επίρρημα) σε_(πρόθεση) [ένα ράφι]_(ονοματική φράση)

Δ. Επιρρηματική Φράση

Τα επιρρήματα (βλ. ενότητα 12) φτιάχνουν συνήθως μόνα τους (ή –πιο σπάνια– μαζί με άλλο ένα επίρρημα) Επιρρηματικές Φράσεις. Αυτές προσδιορίζουν:

- A. Ρήματα: Φάγαμε **αρκετά καλά**. – Δουλεύει **πολύ**. – Τραγουδάει **ωραία**.
- B. Επίθετα: **πάρα πολύ** όμορφη – **εντελώς** ανοργάνωτος – **λιγότερο** σωστός
- Γ. Ουσιαστικά: η **κάτω** πόρτα – ο **τότε** υπουργός
- Δ. Αριθμητικά: **σχεδόν** δεκαεφτά φορές – **περίπου** έναν μήνα
- E. Ολόκληρες προτάσεις: **Ευτυχώς**, δεν ταλαιπωρηθήκαμε. – **Ειλικρινά**, το ξέχασα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 34

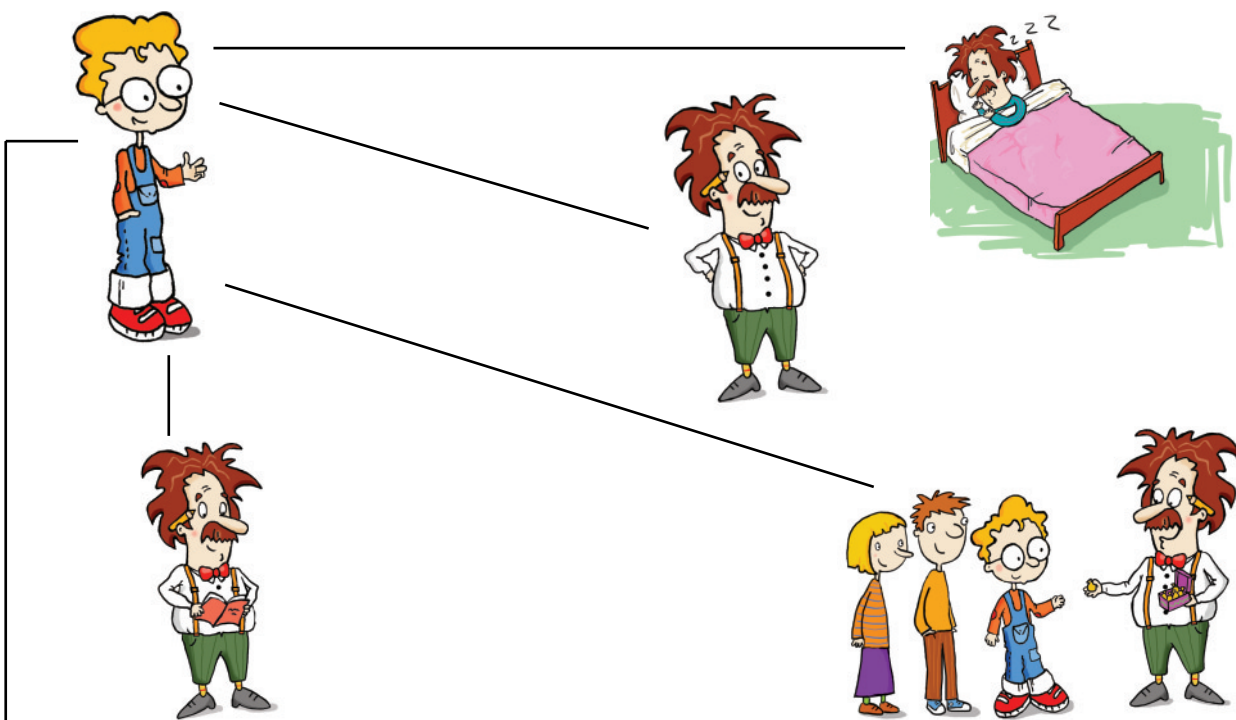
Βρίσκω διάφορα είδη φράσεων (Ονοματικές, Ρηματικές, Προθετικές και Επιρρηματικές Φράσεις) στο παρακάτω κείμενο και τα γράφω στο τετράδιό μου σε αντίστοιχα κουτάκια:

Έξω ψιλόβρεχε. Η σόμπα καίει, ο επιτηρητής πίσω απ' τον πάγκο νυσταγμένος. Αντιγράφω στο ριγωτό χαρτί απ' το χοντρό μαύρο βιβλίο. Μυρίζω την υγρασία. Ο γλόμπος φωτίζει ασθενικά την αίθουσα. Ακούω το μολύβι μου στο χαρτί. Όσα δεν καταλαβαίνω, τα παραλείπω. Ο επιτηρητής του αναγνωστηρίου με κοιτάζει. Δεν ξέρω ότι το επάγγελμά του είναι βιβλιοθηκάριος. Ούτε μπορώ να προβλέψω ότι θα έλθει η εποχή που θα μυθοποιήσω τις επισκέψεις μου σε αυτόν τον χώρο.

Μάρω Δούκα Απ' τον χυμό των αμυγδάλων του Θεού

16.3 Τα είδη των προτάσεων

A. Ξεχωρίζω τις προτάσεις με βάση τα συστατικά τους

Με τη Ρηματική Φράση μπορώ να πω τι κάνει ο Βρασίδας:

Ο Βρασίδας...	(Α) κοιμάται	(Ρήμα _{αμετάβατο})
Ο Βρασίδας...	(Β) διαβάζει ένα βιβλίο	(Ρήμα _{μεταβατικό + αντικείμενο})
Ο Βρασίδας...	(Γ) είναι χαρούμενος	(Ρήμα _{συνδετικό + κατηγορούμενο})
Ο Βρασίδας...	(Δ) δίνει γλυκά στους φίλους μου	(Ρήμα _{δίπλωτο + άμεσο αντικείμενο + έμμεσο αντικείμενο})

Όταν μια απλή Ονοματική Φράση – Υποκείμενο (π.χ. ο Βρασίδας) συνδυάζεται με κάποιο από τα είδη Ρηματικής Φράσης (Α, Β, Γ, Δ), τότε μας δίνει μια **απλή πρόταση**, δηλαδή μια πρόταση με τα απολύτως απαραίτητα!

- Ο Βρασίδας + κοιμάται.
- Ο Βρασίδας + διαβάζει ένα βιβλίο.
- Ο Βρασίδας + είναι χαρούμενος.
- Ο Βρασίδας + δίνει γλυκά στους φίλους μου.

Αντίθετα, αν χρησιμοποιήσουμε **προσδιορισμούς** (δηλαδή λέξεις που δεν είναι απαραίτητες, αλλά μας δίνουν επιπλέον πληροφορίες για άλλες λέξεις) για να εμπλουτίσουμε τον λόγο μας, τότε η πρότασή μας λέγεται **επαυξημένη**:

Ο θεός μου **ο Πέτρος** κοιμάται **από το πρωί**.

Η πωλήτρια ήθελε να πουλήσει στην κυρία Δανάη ένα **απαίσιο** φόρεμα **από τον καιρό του Νώε**.

Οι λέξεις με τα πράσινα στοιχεία είναι προσδιορισμοί. Αν τους αφαιρέσουμε, μας μένει η απλή πρόταση.

Ο θεός μου κοιμάται.

Η πωλήτρια ήθελε να πουλήσει στην κυρία Δανάη ένα φόρεμα.

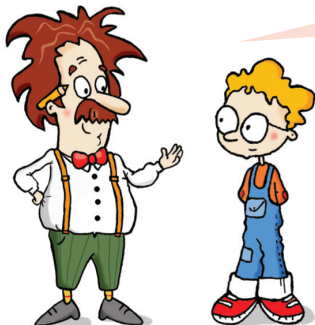
**Απλή πρόταση +
προσδιορισμοί =
Επαυξημένη πρόταση**

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 35

Βρίσκω ποιες από τις παρακάτω προτάσεις είναι επαυξημένες και υπογραμμίζω τους προσδιορισμούς:

1. Ο Φάνης ήταν διάσημος γιατρός.
2. Ο Πέτρος έτρωγε χωρίς να σκέφτεται τις επιπτώσεις στην υγεία του.
3. Η Μαρία αγόρασε μια κούκλα από το πολυκατάστημα χτες το απόγευμα.
4. Η Σοφία απόκτησε ένα πανέμορφο αγοράκι.

ΕΝΟΤΗΤΑ 16: ΠΩΣ ΣΥΝΔΕΙΩ ΦΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ;

Δυο φράσεις λέμε ότι συνδέονται **παρατακτικά** όταν ενώνονται με τους παρατακτικούς συνδέσμους, βλ. ενότητα 14.1 Α (π.χ. και). Αυτό μας δείχνει ότι αυτές οι φράσεις πάνε μαζί και παίζουν τον ίδιο ρόλο μέσα στην πρόταση.

Ο Ορέστης και η Αγγελίνα πήγαν στον κινηματογράφο.

Ονοματική Φράση + Ονοματική Φράση
Υποκείμενο Υποκείμενο

Ο δάσκαλος είναι υπομονετικός και καλοσυνάτος.

Κατηγορούμενο + Κατηγορούμενο

Η πρόταση στην οποία κάποιος κύριος όρος (υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο) συνδέεται παρατακτικά με κάποιον όμοιό του λέγεται **σύνθετη**.

Συχνά, για να δώσουμε ζωντάνια και αμεσότητα στον λόγο μας ή για λόγους συντομίας, παραλείπουμε ορισμένα από τα κύρια συστατικά των προτάσεων, όπως, π.χ. το υποκείμενο, όταν εύκολα εννοείται...

Αγόρασα ένα μολύβι. (= Εγώ αγόρασα ένα μολύβι.)

Ή ακόμα και το ρήμα:

- Ποιος έχει σειρά;
- Εγώ. (= Εγώ έχω σειρά.)

Τέτοιες προτάσεις τις λέμε **ελλιπτικές**.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 36

Βρίσκω ποιες από τις παρακάτω προτάσεις είναι επαυξημένες και ποιες σύνθετες, και τις σημαδεύω με ένα σταυρό:

	επαυξημένη	σύνθετη
1. Η Μαρία και ο Νίκος αγόρασαν σπίτι.		
2. Η Ελένη είναι καλή μαθήτρια.		
3. Ο καινούριος διευθυντής του σχολείου είναι χαμογελαστός και φιλικός.		
4. Οι δεινόσαυροι εξαφανίστηκαν πριν από εκατοντάδες χρόνια.		

A1 Η σειρά των συστατικών της απλής πρότασης

Η απλή πρόταση περιέχει μια Ονοματική Φράση – Υποκείμενο και μια Ρηματική Φράση. Συνήθως, η Ρηματική Φράση αποτελείται από ένα ρήμα και μια Ονοματική Φράση – Αντικείμενο. Λέμε, λοιπόν, ότι το **Υποκείμενο**, το **Ρήμα** και το **Αντικείμενο** είναι τα **κύρια συστατικά** της πρότασης. Για να τα γράψω σε καρτελάκια!

η Αγγελίνα

Υποκείμενο

έφαγε

Ρήμα

την καρυδόπιτα

Αντικείμενο

Ας αλλάξω, τώρα, τη σειρά στα καρτελάκια μου!

η Αγγελίνα

έφαγε

την καρυδόπιτα

έφαγε

η Αγγελίνα

την καρυδόπιτα

έφαγε

την καρυδόπιτα

η Αγγελίνα

την καρυδόπιτα

έφαγε

η Αγγελίνα

την καρυδόπιτα

η Αγγελίνα

έφαγε

η Αγγελίνα

την καρυδόπιτα

έφαγε

Όλες οι σειρές βγάζουν νόημα!

Η σειρά των κύριων συστατικών μέσα στην πρόταση δεν επηρεάζει τη σημασία της. Δηλαδή, οι έξι προτάσεις που έφτιαξες, Ορέστη, έχουν περίπου το ίδιο νόημα. Υπάρχει λοιπόν ελευθερία στη σειρά των συστατικών μέσα σε μια πρόταση. Ωστόσο, κάθε σειρά χρησιμοποιείται σε διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 16: ΠΩΣ ΣΥΝΔΕΤΩ ΦΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ;

Όταν ρωτάμε κάτι για το οποίο δεν ξέρουμε τίποτα, η απάντηση που θα μας δώσουν έχει την εξής σειρά συστατικών: Υποκείμενο – Ρήμα – Αντικείμενο ή Ρήμα – Υποκείμενο – Αντικείμενο.

Η Αγγελίνα έφαγε την καρυδόπιτα.

Υποκείμενο **Ρήμα** **Αντικείμενο**

Έφαγε η Αγγελίνα την καρυδόπιτα.

Ρήμα **Υποκείμενο** **Αντικείμενο**

Στην περίπτωση αυτή, η απάντηση μας δίνει μια εντελώς νέα πληροφορία/είδηση.

Όταν θέλουμε να δώσουμε έμφαση στο αντικείμενο, μπορούμε να αλλάξουμε τη σειρά των λέξεων να φέρουμε το αντικείμενο στην αρχή της πρότασης. Τότε, μάλιστα, το προφέρουμε πιο δυνατά:

Την καρυδόπιτα έφαγε η Αγγελίνα.
Αντικείμενο **Ρήμα** **Υποκείμενο**

Τι θα θυμάμαι για... τη σειρά των συστατικών της πρότασης

Η πιο ουδέτερη σειρά των συστατικών μέσα σε μια πρόταση είναι **Υποκείμενο – Ρήμα – Αντικείμενο (Y-P-A)** ή **Ρήμα – Υποκείμενο – Αντικείμενο (P-Y-A)**

Αν θέλουμε όμως να τονίσουμε ιδιαίτερα κάποιο στοιχείο της πρότασης, μπορούμε να αλλάξουμε τη σειρά των συστατικών.

Β. Ξεχωρίζω τις προτάσεις ανάλογα με το αν εξαρτώνται από άλλες ή όχι

Υπάρχει άλλος τρόπος να χωρίσω τις προτάσεις;

ΕΝΟΤΗΤΑ 16: ΠΩΣ ΣΥΝΔΕΙΩ ΦΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ;

Φυσικά! Ανάλογα με το αν μπορούν να σταθούν μόνες τους στον λόγο ή όχι. Οι προτάσεις διακρίνονται σε **κύριες** και **εξαρτημένες / δευτερεύουσες**. Οι κύριες έχουν αυτοτελές νόημα και μπορούν να σταθούν μόνες τους.

Π.χ. Η παράταξή μας μετά τις εκλογές θα φροντίσει για το μέλλον του τόπου.

Ποιος θέλει να προχωρήσουμε μπροστά;

Δώστε μας την ψήφο σας την ερχόμενη Κυριακή!

;

Προσέχω! Οι κύριες προτάσεις μπορεί να είναι και **ερωτηματικές**. Να δηλώνουν δηλαδή μια ερώτηση του ομιλητή προς τον ακροατή:

Θέλετε να προχωρήσουμε μπροστά;

Ποιος θέλει να προχωρήσουμε μπροστά;

;

Και οι εξαρτημένες;

Ο Νίκος είπε ότι θα πάει στη συναυλία.

[εξαρτημένη πρόταση – αντικείμενο του *είπε*]

Ο Πέτρος ρώτησε ποιο ήταν το θρανίο του.

[εξαρτημένη πρόταση – αντικείμενο του *ρώτησε*]

Τα παιδιά ξύπνησαν όταν είχε πια ξημερώσει.

[εξαρτημένη πρόταση – προσδιορισμός χρόνου]

Ο Βασίλης σπούδασε για να μορφωθεί.

[εξαρτημένη πρόταση – προσδιορισμός σκοπού]

Οι εξαρτημένες προτάσεις συμπληρώνουν τις κύριες προτάσεις και είτε λειτουργούν ως όροι τους (υποκείμενα, αντικείμενα) είτε μας δίνουν μια πληροφορία για τις συνθήκες μέσα στις οποίες πραγματοποιείται αυτό που δείχνει η κύρια πρόταση. Οι εξαρτημένες προτάσεις δε στέκονται μόνες τους στον λόγο.